

Ντάγκλας Στιούαρτ «Δεν χρειάζεται να αποθεώνουμε τις κοινότητες»

Πηγή: TA NEA
ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ

Σελ.: 89-90

Ημερομηνία έκδοσης: 10-07-2021

Αρθρογράφος:

Επιφάνεια: 1929.47 cm²

Κυκλοφορία: 24590

Θέματα: ΒΙΒΛΙΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Ντάγκλας Στιούαρτ «Δεν χρειάζεται να αποθεώνουμε τις κοινότητες»

Ο κάτοχος του Βραβείου Μπούκερ 2020 μιλάει για την άνοδο της queer λογοτεχνίας, τις δεσμεύσεις του είδους και τη σκωτσέζικη παράδοση

ΕΡΑ ΜΑΡΤΥΝ / ΓΚΕΤΣΕΛΙ / ΒΙΟΚΕΤ ΡΑΙΕ / ΓΚΕΤΣΕΛΙ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ
ΝΙΚΟ ΚΟΥΡΜΟΥΛΗ

Γεννήθηκε σ' ένα μπλοκ πολυκατοικιών στη Γλασκώβη, το 1975, και είναι το νεότερο παιδί μιας πολύτεκνης οικογένειας. Ο πατέρας τους έφυγε από το σπίτι ενώ ο Ντάγκλας βρισκόταν στην εφηβεία. Τον μεγάλωσε μόνη της η μητέρα, εθισμένη στο αλκοόλ. Σπούδασε στο Royal College of Art του Λονδίνου και τώρα ζει μόνιμα στη Νέα Υόρκη ως σχεδιαστής μόδας.

Με το πρώτο του κίτλας μυθιστόρημα «Σάγκι Μπένιν» (μετάφραση Σταυρούλα Αργυροπούλου, Μεταίχμιο), ο Ντάγκλας Στιούαρτ κατακτά

το Βραβείο Μπούκερ για το 2020. Η επιτροπή έγραφε στο σκεπτικό της: «Μας άφησε άφωνους αυτό το πρώτο μυθιστόρημα, το οποίο δημιουργεί ένα εκπληκτικό οικείο, σπλαγχνικό, συγκλονιστικό πορτρέτο εθισμού, θάρρους και έρωτα. Το βιβλίο αποδίδει ένα ζωηρό βλέμμα πάνω σε μια περιθωριοποιημένη, εξαθλιωμένη κοινότητα της πρόσφατης βρετανικής ιστορίας. Είναι μια απελπισμένα θλιμμένη και συγχρόνως ελπιδοφόρα εξέταση της οικογένειας και των καταστρεπτικών δυνάμεων της επιθυμίας».

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 συναντούμε τον έφηβο γκέι Σάγκι Μπένιν σ' ένα σκοτεινό δωμάτιο ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων, να διεκδικεί τη σαρκική επαφή. Πίσω στις αρχές της δεκαετίας του 1980, οι πολιτικές της Θάτσερ έχουν βυθίσει ολόκληρες οικογένειες στην ανεργία κι όλοι προσπαθούν με κάθε τρόπο να επιβιώσουν. Η εργατική τάξη εξαυλώνεται.

Η Αγκνες Μπένιν ονειρεύεται πράγματα σπουδαία. Έχει το ταμπραμέντο μιας ντίβας των εργατικών συνοικιών. Μεγαλώνει τα παιδιά της μόνη σχεδόν και βρίσκει στο αλκοόλ ολοένα και μεγαλύτερη ανακούφιση. Στο πλευρό της, ο μικρός Σάγκι ελπίζει σε καλύτερες μέρες. Ο ίδιος αγωνίζεται να βρει την ταυτότητά του, να καταλάβει ποιος είναι και γιατί όλοι τον αντιμετωπίζουν σαν κάτι «μη νορμάλ».

Ποια είναι τα αφηγηματικά συστατικά του «Σάγκι Μπένιν»;

Αρχικά υπήρξε μια συλλογή συναισθημάτων. Τα κύρια συστατικά, όπως λέτε, ήταν η αίσθηση του έρωτα και της απώλειας. Πριν από είκοσι χρόνια έχασα τη μητέρα μου από το αλκοόλ, όπως περίπου και ο πρωταγωνιστής του βιβλίου. Ένας λόγος που ήθελα να γράψω το μυθιστόρημα ήταν για να μνημονεύσω

έναν τόπο, μια εποχή και τους ανθρώπους της. Στη συνέχεια αναδύθηκε από μέσα μου το μέγεθος της σιωπής. Αυτής της νεκρικής σιωπής. Ξέρετε, οι Σκωτσέζοι είναι στωικοί άνθρωποι και πολλοί στον υπόλοιπο κόσμο δεν γνωρίζουν π.χ. αυτή τη σιωπή που έφερε η θαλασρική περίοδος. Το δεύτερο σκέλος της αφήγησης αφορούσε τους ήρωές μου. Η φωνή μιας μητέρας και του γκέι αγοριού της, σ' ένα μεταβιομηχανικό τοπίο. Ο Σάγκι ως χαρακτήρας προέρχεται από μια πλούσια σκωτσέζικη λογοτεχνική παράδοση των Ιρβιν Γουέλς, Άλιστερ Γκρέι ή του Τζέιμς Κέλμαν. Εκεί υπήρχε η εκπληκτικά δοσμένη τρέλα των ετεροφυλόφιλων εφήβων. Γράφοντας την ιστορία του Σάγκι, ήθελα να δείξω πως πάντα υπήρχαν και αυτοί οι άνθρωποι εδώ δίπλα.

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

2 | συνέντευξη

Ντάγκλας Στιούαρτ

«Δεν χρειάζεται να αποθεώνουμε τις κοινότητες»

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Σε τι συνίσταται η ξεχωριστή εμπειρία του πρωταγωνιστή σας ώστε να γίνει ήρωας; Κατ' αρχάς, περνάει όλες τις δύσκολες φάσεις μιας σχέσης εξάρτησης με τη μητέρα του. Περνάει ώρες για να τη βοηθήσει να νιώσει καλύτερα. Ταυτόχρονα είναι ένα παιδί που μεγαλώνει σε ένα περιορισμένο μάτσο περιβάλλον. Δεν μπορεί να εκφράσει τους φόβους, τις ευαισθησίες, τη δημιουργικότητά του. Ο Σάγκι βρίσκεται εκτός κανόνων και βιώνει μοναξιά, απόρριψη, εσωτερικεύει πολλά, προσπαθεί να είναι κανονικός. Ηθελα να γράψω για έναν κεντρικό χαρακτήρα που δεν θα ήταν μονοθεματικός. Κάτι που βλέπω να συμβαίνει τελευταία στη λογοτεχνία, όμως δεν συμβαίνει στη ζωή, όπου τα πράγματα είναι περίπλοκα. Ο Σάγκι προσπαθεί παράλληλα να σώσει τη μητέρα του από τον εθισμό και να μάθει ποιος είναι. Ενα από τα ερωτήματα του βιβλίου είναι πόσο μακριά θα φτάσεις για να σώσεις το πρόσωπο που αγαπάς και να προλάβεις να σωθείς εσύ ο ίδιος.

Το άλλο κεντρικό πρόσωπο της ιστορίας είναι η μητέρα, η Άγκνες. Μια τραγική πρωτα. Ποιο το ειδικό βάρος της;

Βρίσκεται στο επίκεντρο, γιατί ήθελα να εξερευνήσω ένα πρόσωπο που πάσχει από εθισμό στο αλκοόλ. Οι εξαρτημένοι από ουσίες χαρακτήρες στη λογοτεχνία είναι μονοκύμιοι, ρηκοί. Εγώ ήθελα να περιγράψω έναν πιο ανοιχτό χαρακτήρα. Η Άγκνες μπορεί να γίνει γενναίοδωρη, τρυφερή, αξιογάπητη, εκδικητική, οργισμένη. Έχει πολλές φάσεις. Είναι καθολική πιστή και παντρεύτηκε νωρίς. Έκανε οικογένεια και είχε άλλα όνειρα γι' αυτή και εντελώς άλλα της βγήκαν στην πορεία. Όμως η Άγκνες, παρά τον εθισμό της, είναι δυνατή, έχει χρώματα και κρατάει την υπερηφάνειά της. Μέσα της ξέρει ότι πρέπει να κάνει τα πάντα για να την αποδεχτούν. Όμως εδώ ως σημειωθεί πως δεν χρειάζεται να αποθεώνουμε τις κοινότητες. Έχουν πολύ σκληρούς κανόνες και αν δεν τους ακολουθήσεις, σε αποκλείουν και σε κακοποιούν. Η Άγκνες έχει και αυτόν τον φόβο. Η αλληλεγγύη στρέφεται πολλές φορές εναντίον του ατόμου που οι προδιαγραφές του δεν είναι οι θεμιτές από τους υπόλοιπους. Η δύναμη της έρχεται αποκλειστικά από μέσα της.

Ενα γκέι παιδί προερχόμενο από την εργατική τάξη πώς μεγαλώνει στη δεκαετία του 1980, στα περιθωριοποιημένα προάστια της Γλασκώβης;

Ήταν μια μεταβατική εποχή, κατά κάποιο τρόπο επαναστατική. Η βαριά βιομηχανία εξασθενούσε. Τα παιδιά έπρεπε γρήγορα να σκεφτούν ένα καινούργιο μέλλον. Αυτό δεν ήταν καθόλου εύκολο. Κάι ήταν σχεδόν αδύνατο για ένα γκέι αγόρι, όπως ο πρωταγωνιστής μου, που προέρχεται από ένα

Φωτογραφία του γάλλου φωτορεπόρτερ Ρεϊμόν Ντεπαρντόν από τη Γλασκώβη της δεκαετίας του 1980 (από τη σειρά που του είχαν αναθέσει οι Sunday Times)

κοινωνικό στρώμα κάτω από το επίπεδο της φτώχειας. Ακολουθεί σκληρούς κανόνες και δεν μπορεί να μοιραστεί την εμπειρία του. Γι' αυτό παραμένει σιωπηλός. Ένας αόρατος που δεν ξέρει ποιος είναι. Μιλάμε για έναν πληθυσμό που αποκλείεται από το σύστημα υγείας ή εκπαίδευσης γιατί δεν είχε τα χρήματα. Ο Σάγκι νιώθει τρόπο. Ψάχνει να γνωρίσει ποιος είναι και αγαπά έναν άνθρωπο μέσα στον εθισμό, τη μητέρα του, που δεν έχει καμία ισορροπία στα αισθήματά της. Μεγαλώνει σ' ένα φτωχοποιημένο περιβάλλον, δεν ξέρει κάτι άλλο πέρα από αυτό. Αν και μοναχικός, προσπαθεί να μεταδώσει τα αισθήματά του χωρίς όρους.

Ποια η ανάγκη που σας οδήγησε να γράψετε ένα ημιαυτοβιογραφικό βιβλίο, που έχει στοιχεία προσωπικής ψυχανάλυσης;

Η ανάγκη ήταν να συνομιλήσω ξανά με τα συναισθήματα των γκέι της εργατικής τάξης, των ανθρώπων που μεγάλωσα μαζί. Να ξαναδώ αυτά που σκέφτονται, τα τραυματικά τους.

«Η σκληρότητα περνάει μαζί με το χιούμορ και η βία με τη θαλπωρή. Είναι μια καθαρά σκωτσέζικη νοοτροπία»

Σπάνια ακούμε αυτούς τους άντρες στη λογοτεχνία. Για μένα η συγγραφή ήταν λυτρωτική από πολλές απόψεις. Ήταν σημαντικό να βάλω όλες αυτές τις σκέψεις στο χαρτί και να τις απελευθερώσω όσο το δυνατόν καλύτερα. Παράλληλα η συγγραφή υπήρξε ένα μάθημα ενσυναίσθησης. Πήρε δέκα χρόνια για να ολοκληρωθεί. Συζητάμε για εθισμό, για ομοφοβία και για ένα χωρίς ελπίδα περιβάλλον. Αυτό που ήθελα να μάθω γράφοντας ήταν από τι αποτελείται όλο αυτό. Ποιες οι αιτίες που το προκαλούν εν συνόλω. Εβγαλα τον εαυτό μου μέσα στο οπτικό πεδίο των πρώων. Μεγάλωσα σ' ένα στενόμυαλο περιβάλλον, αλλά αυτό ήταν το κυρίαρχο μιας εποχής επιβιωτικής. Σήμερα φαίνεται να έχουμε προχωρήσει αρκετά, αλλά έχουν μείνει πολλοί αβοήθητοι πίσω.

Παρά το πολιτικό κλίμα, στο βιβλίο διακρίνουμε τη συμπόνια για τον άνθρωπο και τα προβλήματά του. Πώς επιτυγχάνεται η ισορροπία μεταξύ σκληρότητας και θαλπωρής; Ξεκίνησα να γράφω με οδηγό την καρδιά. Αγγίζα τις βαθύτερες ευαισθησίες μου και πάνω στο χαρτί άρχισα να γράφω πράγματα που με έκαναν να νιώθω άβολα. Πλησίασα την

ιστορία μου μέσα από ένα σύνολο αντιθέσεων. Η σκληρότητα περνάει μαζί με το χιούμορ και η βία με τη θαλπωρή. Είναι μια καθαρά σκωτσέζικη νοοτροπία. Τα συναισθήματα δεν διαχωρίζονται μεταξύ τους, φτιάχνουν ένα δυνατό χαρμάνι και συνυπάρχουν. Προσωπικά νομίζω ότι η συγκατοίκηση της θλίψης με τη χαρά δημιουργεί αυτό που ονομάζουμε ανθρώπινο πνεύμα.

Ποιος ο ρόλος των πατεράδων στο μυθιστόρημα;

Σκέφτηκα κάτω από το πρίσμα της κινητικότητας που είχαν οι άντρες εκείνη την εποχή. Μπορούσαν να πάνε όπου θέλουν, σε αντίθεση με τον περιορισμό των γυναικών. Εκεί όπου μεγάλωσα, οι άντρες δεν έδιναν λόγο για τις πράξεις τους. Μπορούσαν να φύγουν και να αφήσουν τις συζύγους με το στίγμα της διαλυμένης οικογένειας. Όμως, ακούστε, δεν μπορούσα να σκεφτόμαστε μονοσήμαντα για την ομοφοβία, χωρίς να μπαίνουμε στα προβλήματα των ετεροφυλόφιλων αντρών. Σε μια επιβιωτική κοινότητα, όπως η δική μου, οι άντρες έκαναν τις πιο επικίνδυνες δουλειές για ένα κομμάτι ψωμί. Ατελείωτες ώρες στα ορυχεία ή στα εργοστάσια με μεγάλη θνησιμότητα και χωρίς βοήθεια. Ούτε εκείνοι εξέφραζαν εύκολα τα πραγματικά τους συναισθήματα. Δεν είχαν χώρο. Ο ρόλος τους, πολύ στενός. Οι συνέπειες, άσχημες.

Τι σημαίνει για εσάς το Βραβείο Μπούκερ; Σημαίνει πολλά. Νιώθω ευγνώμων στους αναγνώστες μου πρώτα και κύρια. Είμαι επίσης υπερήφανος και σε εθνικό επίπεδο. Διότι είμαι μόλις ο δεύτερος σκωτσέζος συγγραφέας που

παίρνει το Μπούκερ. Οι γκέι φωνές της εργατικής τάξης υποεκπροσωπούνται στη σύγχρονη λογοτεχνία. Το βραβείο με κάνει σοβάρ να ελπίζω πως θα δούμε και άλλους χαρακτήρες σαν τον Σάγκι στο μέλλον.

Πείτε μας λεπτομέρειες για τη μορφή της γλώσσας που δώσατε στο μυθιστόρημα.

Δύσκολη ερώτηση... Αρχικά σκεφτόμουν ποια από τις δεκάδες σκωτσέζικες διαλέκτους αντιπροσωπεύει τους ήρωες του μυθιστορήματος στην περίοδο στην οποία δρουν. Όπως ξέρετε, η γλώσσα δεν είναι στατική, αλλάζει. Κατασκεύασα μια μείξη γλώσσας που εκτεινόταν από τους αποκλεισμένους της εργατικής τάξης μέχρι και εκείνους που ανήκουν στην κατώτερη μεσαία. Κατόπιν έπρεπε να διαλέξω με ποια πλευρά είμαι: με αυτή των χαρακτήρων ή των αναγνώστών; Κατέληξα να είμαι με τους ήρωές μου και μαζί να βρούμε την αλήθεια τους. Εκεί υπήρχε ένας μεγάλος κόμπος. Τον Σάγκι και τους υπόλοιπους ήρωες μπορείς να τους δεις μυθιστορηματικά, αλλά για εκείνους αυτό είναι κάτι το εντελώς ξένο. Ενιωσα ότι έτσι ψεύδομαι. Αν ήθελα να τους βγάλω έξω από το φρόντο τους, έπρεπε να αφήσω τη λογοτεχνικότητα και να δω την ψυχή τους. Τότε κατάλαβα αμέσως και το ύψος της γλώσσας.

Ποια η άποψή σας για την άνοδο της queer λογοτεχνίας;

Το πιο ενδιαφέρον είναι πως τώρα αρχίζει και φαίνεται το πανόραμα της queer εμπειρίας. Για πολλές δεκαετίες και κατά τη διάρκεια του μοντερνισμού, αυτή η εμπειρία αποδιδόταν από συγγραφείς που προέρχονταν από μεσαία και κυρίως ονομι ανώτερα αστικά στρώματα. Η αφήγηση τους οδηγούνταν μονοσήμαντα προς το εξής τρίπτυχο: ο καταραμένος έρωτας, η αρρώστια, το σπάραγμα της καρδιάς. Τώρα η queer λογοτεχνία έχει τόσες εμπειρίες να καλύψει. Ένας από τους λόγους που ήθελα να γράψω το «Σάγκι Μπέιν» ήταν πως το γκέι άτομο που προέρχεται από τα φτωχά στρώματα κινεί πλέον την αφήγηση. Πολύ περισσότερο ήταν πάντα το αντικείμενο πόθου ενός συνήθως μεγαλύτερου και πλούσιου άντρα. Ενα παθητικό όμορφο αντικείμενο. Ουσιαστικά άψυχο, χωρίς φωνή και δικές του επιθυμίες. Ενα κέλυφος, έρμαιο ορέξεων. Αυτό έπρεπε κάποτε να αλλάξει επιτέλους. Τώρα, η queer λογοτεχνία προσπαθεί να πλησιάσει πιο κοντά στις εκφάνσεις της ζωής, όπως συμβαίνει επί δεκαετίες στους στρέιτ άντρες και γυναίκες.

Douglas Stuart ΣΑΓΚΙ ΜΠΕΪΝ

Μτφ. Σταυρούλα Αργυροπούλου
Εκδ. Μεταίχμιο, 2021, σελ. 528
Τιμή 18,80 ευρώ

Βιβλιοδρόμιο

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΟΥΑΓΕΡΙΔΗΣ